

Frøken Moan, middelalderdrama og møkkarunde!

-om historiefortelling på museet

Foto: Privat.

Først om museets mål:

Undertegnede er så heldig å jobbe som dramapedagog på Norges tredje største friluftsmuseum, Trøndelag Folkemuseum Sverresborg. Museets formål er å ivareta kulturgods fra det trønderske kulturområde, fortrinnsvis fra etterreformatorisk tid fram til våre dager. I tillegg til å gjøre bygninger og gjenstander tilgjengelige for allmennheten, skal museet også formidle den immaterielle kulturarven, håndverk, språk og tradisjoner. MIST (Museene i Sør-Trøndelag) sin visjon sier at vi skal «fortelle historien, utfordre samtida og prege framtida», og gjennom våre verdier være modige, inkluderende, skapende og troverdige. I tillegg har MIST som et av sine utviklingsmål: «MIST skal ha formidlingsarbeid som er tilrettelagt for et mangfold av målgrupper.» Det betyr at vårt publikum kan være mennesker i alle aldre, fra alle steder og med alle slags forutsetninger.

Deretter dramapedagogen i dette:

Som museets dramapedagog blir det min jobb å være med på å gi vårt publikum spennende teateropplevelser, skape og dele gjennom scenisk arbeid. Gi historiene liv gjennom å lage og iscenesette tablåer, vandreteater og små skuespill på museet. Og når man ser på spelkriteriene og definisjonene på spel slik de foreligger, kan mye av det vi gjør hos oss gjerne ses på som spel i miniatyr. Og som et overordna mål, og bakteppe, for å bruke et teatralsk uttrykk, ligger tidsperspektivene «fortid – nåtid – framtid» jamfør visjonen til MIST. Med drama som metode skal de besøkende få en opplevelse og kunnskap her og nå (nåtida) om historien som fortelles (fortida) slik at de kan bringe den med seg inn videre i livet (framtida).

En bygning eller en gjenstands historie på et museum kan fortelles på hundrevis av måter. Ulike profesjoner og faggrupper vil ha ulike tilnærminger. Dramapedagogen vil fortelle historien til menneskene som bodde i huset, som lagde gjenstanden, som hadde en eller annen tilknytning til tingen, temaet eller tida det er snakk om.

Dramapedagogen vil gi liv til mennesket som «sto midt oppe i det» eller som «fikk historien i fanget». Og det vil dramapedagogen gjøre gjennom å skrive et manus, skape rollekarakterene og iscenesette denne historien i møtet med publikum.

Dramapedagogens rolle er i stor grad å løfte historien frem for publikum ved bruk av skuespillets kraft, med dramaturgiske, scenografiske og koreografiske prinsipper, slik at gjesten drar fra museet med en opplevelse av å lære noe, tygge på, bli provosert av, glede seg over og favne om i hjertet sitt.

Så særpreget på Sverresborg:

På Sverresborg finnes omtrent 90 antikvariske bygninger, vakkert plassert rundt Borgfjellet hvor vi i dag finner ruinene av det som en gang var Kong Sverres borg, Sion. Borgen er borte, men husene som omkranser fjellet, og som har blitt flytta hit og gjenreist fra andre steder i Trøndelag, gir oss utallige muligheter for formidling under paraplyen: byen, bygda og borgen! Her finner vi hendelsene, historiene og menneskene som det er interessant for oss å fortelle om, og som vi ønsker å formidle til våre besøkende, til vårt publikum.

Nettopp fordi vi er et museum med et bestemt samfunnsmandat, er vi nok ekstra påpasselige med å påse at det vi formidler er så historisk korrekt som mulig og at våre «spel» er godt forankra i den virkelige historien. Når manus skal skrives, er det gjerne i tett dialog med andre faggrupper på museet, som historikere, arkeologer, konservatorer og forskere. Når kostymer skal lages, har museets systue kompetanse på de tidsriktige plaggene. Og når det skal brukes rekvisitter, lages disse som kopier av autentiske gjenstander som allerede finnes i museets enorme gjenstandssamling.

Alle våre dramatiseringer på museet har som mål å etablere en kontrakt med publikum, hvor publikum føler at premisset er akseptabelt og troverdig. Gjennom å legge oss så nært opp til den historiske «sannheten» som mulig, ønsker vi å fange publikum inn i våre dramatiserte univers på en måte som oppleves både underholdende og lærerikt på en gang. Men det betyr selvfølgelig ikke at vi ikke tar

oss kunstneriske friheter. Vi skal i likhet med alle andre teaterproduksjoner underholde, engasjere og berøre publikum. Svært ofte gjør vi dette med å involvere publikum gjennom interaksjon og deltakelse.

Her kommer noen eksempler:

Frøken Moans historie

Frøken Moan er fornorskingslærer på en internatskole for samiske elever på 1920-tallet. De samiske barna ble røsket opp fra sine røtter, fra sine familier og sine hjem, for å oppdras til å bli «gode norske samfunnsborgere». Hun holder en skoletime for disse samiske elevene, hvor den besøkende gruppa spiller rollen som samiske elever og undervises av Frøken Moan eller en annen lærerrolle med et annet navn. Frøken Moan og hennes «kolleger» har blitt til som et resultat av ulike historiske personligheter knyttet til fornorskningspolitikken, smeltet ned til en karakter. Gjennom 45 minutter dras elevene gjennom et interaktivt spill som har som formål å «tvinge» de samiske ungene i kne. De blir undervist i kristendom, de må lære de ti bud, de må lære å synge salmer. De får en historietime hvor de blir tvunget til å ta avstand fra sin egen historie og kultur, de blir fortalt at de aldri kan bli så intelligente og framstående som mennesker som tilhører av den ariske europeiske rasen. Timen er svært kuende, truende, diskriminerende og rasistisk. Manuset er ferdigskrevet, men åpner for innspill og deltakelse fra elevene. Formålet er å bruke dramaets virkemidler, å la publikum bli utsatt for dette direkte, for å skape kunnskap og refleksjon. Vi ønsker å skape en forståelse for hvorfor det er så viktig å lære om de mørke historiene for å forhindre at de gjentar seg.

Maktkamp i middelalderdrama

En nesten 1000 år gammel borggruin er jo en enestående kulisse for et spel, og vi har selvfølgelig brukt borgen og dens historie som utgangspunkt for ulike dramatiseringer på museet. «**Kong Sverre og birkebeinerne**» er et interaktivt teaterstykke som både forteller historien som Kong Sverre og hans regjeringstid, samt involverer publikum veldig aktivt gjennom sverdkamp, bueskyting og myntslaging. To skuespillere, kongen og trelen, tar publikum med på ei reise i maktkamp, krigsstrategi og soldattrening. Her ønsker vi gjennom vandreteateret å gi publikum i alle aldre en smak av en snart tusen år gammel historie, skape kampglød og engasjement, og en følelse av hvordan det kunne være å bli birkebeiner i Kong Sverres hær.

Med nattmannen på møkkarunde

Det vesle nattmannshuset ligger symbolsk nok plassert ved utkanten av den ærverdige gamlebyen på Sverresborg. Den litt unnselige stua var hjemmet til byens nattmenn og deres familier på 1700 tallet. Her bodde de utstøtte, forhatte, skitne nattmennene som hadde som jobb å ordne med alt det ekle, vonde og vanskelig som ingen andre ville gjøre, det kunne være å hente døde mennesker, dyrekadaver,

tømme latriner og slike ting. Når du trer inn i huset kan du velge å sette på en lydskulisse der du får nattmannens historie lest opp av en skuespiller, eller du kan ifølge med en guide få historiene til nattmennene fortalt ut ifra et historisk og vitenskapelig perspektiv. Dette gir inntrykk og berører selv gjennom en nøktern fremstilling av hendelsene. Likevel vil nok et skuespill med nattmannen og nattmannskona i roller berøre deg enda mer enn når man får historien fortalt i tredjeperson. Vandreteateret «**Rakkerunger på møkkarunde**» gir publikum et direkte møte med en av disse nattmennene. Han står der i de skitne klærne sine, forteller om jobben sin og inviterer publikum med på runden han straks skal foreta. I motsetning til å bare høre *om*, får publikum oppleve, delta og kjenne. Med sin egen bøtte i hånda som skal fylles med illeluktende og svært naturtro rekvisitter som ekskrementer, urin og døde dyr vandrer gjesten sammen med nattmannen i museets bakgårder, og deler skjebne med en av byens mest belastede karakterer. Og slik skapes gjenkjennelsen, forståelsen og kanskje medfølelsen og sympatien hos publikum. Kanskje reflekterer man over de nedsettende holdningene man hadde på 1700-tallet og kanskje fremdeles har ovenfor de som utfører nattmannens oppgaver i dagens samfunn.

Til slutt

Gjennom disse få eksemplene og utallige andre små «dramatiske opptrinn i rolle» som vi tilbyr gjestene våre, beveger det dramapedagogiske arbeidet på museet seg rundt MIST sin visjon som sier at vi skal «Fortelle historien, utfordre samtida og prege framtida». Valg av personer og historier som skal dramatiseres skal forankres i våre verdier. Da må vi fortsette å gjøre **modige** valg av karakterer og historier som skal fortelles, vi må **inkludere** publikum gjennom mangfoldig og allsidig tematikk på våre teaterspill, vi må være **skapende** gjennom å skrive kreativt, være nytenkende og framoverlente, og ikke minst samarbeide med ulike faggrupper i alle ledd for å fremstå så **troverdige** som mulig.

Museumssektoren ventet i spenning på stortingsmeldinga «**Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid**» som ble lagt frem våren 2021. Selv om meldinga ifølge kulturrådet vektlegger mangfold i deltakelse, publikum og representativitet, finner man lite eller ingenting om formidling gjennom teaterbasert aktivitet her. På formidlingssida er det den digitale formidlingen som er satsningsområde, og selv om dette ikke nødvendigvis er noen motsetning til dramapedagogisk arbeid, vil digital formidling aldri kunne erstatte menneskemøtene på museet. Som dramapedagog vil jeg påstå at ingenting levendegjør og berører publikum mer enn å møte historiske personer i rolle, oppleve deres gleder og sorger i et dramatisk spel som utspiller seg så tett på deg fysisk at du virkelig kan kjenne deres skjebner med hele sansesystemet ditt.

Rakel Sivertsen, dramapedagog ved Trøndelag Folkemuseum, Sverresborg.